

Вербень
Демидівський район
Рівненська область

Вербень – село Демидівського району Рівненської області.

Село Вербень розташоване в долині річки Стир. Однією з легенд про походження назви села є така: «На Зарічці поселилась одна жінка, яка обсадила свою садибу вербами, а потім поселилося ще сім димов» (Острог свод церковних записей о насельоних пунктах, с. 145) Звідти й пішла назва Вербень це одна з легенд. Це підтвердження знаходимо в архівних документах від 30.10.1963 року.

Назва Вербень могла з'явитися на місцевому однозвучному слові, яким окреслювали великі і густі скупчення верби, верболозу. Можливо, спочатку Вербнем іменували яесь урочище, а потім розбудоване тут поселення.

Цікаво, що народне пояснення назви села Вербень пов'язане із словом "вербінь".

Розповідають, ніби яесь два кріпаки, розправившись з панським осавулом, вночі на прихованому з пожитками човні попливли Стиром на північ шукати схованки. Після шостої ранку утікачі побачили на правому березі густе пасмо верб, окутане непрохідним верболозом. "Ото вербінь, – здивувалися вони – ніби для нас завчасно вготований". В ту ж мить обидва пристали до берега й у самій гущі "вербня" стали жити. Згодом, поріднившись з сусідами містечка Перемилля, утікачі заснували тут село й назвали його, як той верболіз Вербнем.

На території району люди проживали ще в добу мезоліту. Він розпочався, коли почав відступати льодовик. В цей час було винайдено лук і стріли, приручено першу тварину-собаку, люди навчилися виготовляти глиняний посуд. Мезолітичне поселення найдавніших людей було знайдено на околиці села Вовковиї, Вербень.

У епоху неоліту в межах краю спочатку з'явилося скотарство, і тільки пізніше населення почало займатися землеробством. Люди селилися поблизу лісу і води, оскільки займалися рибальством і мисливством. Наявність річок, горбкуватий рельєф, зручний для влаштування напівпечерних і півземлянкових жител і матеріал (кремінь) придатний для виготовлення знарядь праці сприяли тут скупченню людських осель.

Племена, що населяли наш край в епоху енеоліту (4 – друга пол. 3 тис. до н. е.), відносяться до трипільської культури, культури кулястих амфор і культури шнурової кераміки. На відміну від інших трипільських племен, місцеві поселенці розписували посуд лише білою фарбою. В 4-3 тис. до н. е. (в добу міді) територію Рівненщини заселяли скотарсько-землеробські племена. Їх поселення досліджені поблизу населеного пункту Острів Радивилівського району (6 км від села Вербень).

Епоха бронзи тривала від другої половини 3 тис. до початку 1 тис. до н. е. і була представлена в нашому краї комарівською, лужицькою, городецько-здобицькою, а також стжижовською культурами. Вони характеризуються вдосконаленням знарядь праці, значним розвитком скотарства і землеробства.

Поселення носіїв лужицької культури знайдено поблизу села Вербень.

Вербень або Вербин згадується в книжці Цинкаловського О. «Стара Волинь і Волинське Полісся» 1914 року.

Село над річкою Стиром 42 км. від Дубна. В кінці 19 століття було там 136 дом., 954 жит. Церква Успінська з 1877 р. на місці дуже старої. В 1563 р. було власністю королівського маршала кн. Сангушковча Коширського, котрий залишив своєму слугі Федорові Сачиковичеві (Опис акт. Книги Київ. Центр. Архіву 2037, 2038. В 1601 р. село Вербень було власністю князя Григорія Сангушки Каширського і його жінки Софії Головчинської, котра віддала туринським жидам Абрамові Шмолевичеві і Кчцові Перцовичеві... а при тому і став спустний, і млин на старому ставі (Архів Ю. З. Р. ч. 4, т. I, 284. Велика земельна власність у 1911 р. – 699 дес.) Також у цій книзі є згадка про поміщиків села Вербень Гулевичів, що в 19 ст. було 36 дом. і 221 жит.

Архівний документ «Скарга на Коротинського, який в с. «Вербине» вчинив побої селянам. Акт за 1664 р. вказує, що на село «Вербню» дано заставне свідчення Саковичу. А запис 1701 р. відзначає у числі орендного маєтку Брацлавського теж село «Вербинь». Інтернет-матеріали дають підтвердження про те що саме в селі Вербень відбувалося форсування австрійських військ 1916 р. До недавнього часу ще зберігалися залишки мостів які були побудовані під час переправи. Залишки окоп нагадують про війну. На даний час їх ще видно вони розташовані вздовж «панського поля» та «панського озера» на окраїні села Вербень ці окопи можна сказати з'єднують Вербень і село Пляшева. Так як війна відбувалася у липні то було доволі спекотно, а вбитих було багато то староста села вирішив захоронити їх на болоті річки Стир так як холодна проточна вода не дасть так швидко розкладатися трупам та врятує село від трупного запаху. Поховані убієнні напроти яру.

В районі лісів Вербня і Товпижина було знайдено останки 12 солдат 1916 року австро-угорської війни. Їх останки було перезахоронено на кладовище села Вербень відправлено панахиду отцем Василієм. Розкопки вели пошуковець Руслан Ярмолук і експедиція «Союз Народної Пам'яті».

У відповідності з адміністративним поділом Російської імперії цей край на початку 20 ст. входив до складу Волинської губернії з центром у місті Житомирі. Територія села Вербень входила до Дубенського повіту.

Одним із забутих поселень (хуторів), який існував поблизу села Вербень Демидівського району Рівненської області, є хутір Діброви.

Історія заснування Дібровів сягає періоду царської війни. Легенда свідчить про те, що царський урядник Стражник по прізвиську (Москаль) відвоював цю територію і поселився тут. Згодом він став продавати ліс людям. Люди купляли по кілька моргів, вирубували його, будували собі хати і обробляли свої землі. У 30-х рр. поселення Діброви налічувало вже понад п'ятдесят дворів. Збільшення поселення відбулося, як свідчила Хом'як Ольга Назарівна 1909 р. н. внаслідок комісації (земельної реформи). Навкруг поселення Діброви було багато орної землі. Тому тут сім'ї отримали свої наділи і через те більшість з них переселилися ближче до своєї землі. Вулиці, чи місця скупчення будинків мали свої назви; Липки, Товпижани, Митничани, Водомії, Діброви, Бошарівка. Липками розпочиналося поселення. В Липки почали перевозитись люди приблизно в 1926 р. – згадує Горбата Варвара Павлівна (1922 р.н.). Місцевість була горбистою, земля піщаною. Тому тут, на початку поселення, побудували тільки шість будинків. Дорога йшла долиною, туму будинки були на пагорбах. Ті люди, що тут жили мали садки, близько був ліс. Тому люди, які тут жили шкодують за цим місцем, бо практично тут вже сьогодні не живуть. Люди жили тут до 1954 року. В Липках є місця, які зберегли назви «біля Маринки», «біля Химки». Є багато джерел, які вже замулені піском, деякі з них діти розкопали, а старожили кажуть, що вода тут була чиста, прозора, холодна і смачна. Вздовж усієї місцевості Дібровів звивисто проходить долина. е до того, як там поселилися люди на цьому місці була велика повноводна річка. Вона висохла і для нас спогадом про неї лишилося тільки її русло. На жаль, ніхто її не пам'ятає, але доказом того, що вона була, є крейдяні залишки в долині і джерела. Діброви були оточені лісом. І попід самим лісом справа від Дібровів було побудовано шість будівель. Цю вулицю називали Товпижани. Можливо тому, що вона була розташована у напрямку до села Товпижин, а можливо тому, що сім'ї переселилися з сусіднього села Товпижина. Тепер місце, де жили товпижани, називають "біля двох дубів". Водомії ще називали Западнею. Чому така назва?

Розповідають, що тут, в долині пропав чоловік з кіньми і возом, провалився крізь землю. Так і назвали це місце Западнею. І весною можна було почути тут дивні звуки, які линули з-під землі. Цього місця боялися і обходили. Пізніше це місце назвали Водоміями. Тут було два джерела. Вода з джерел впливала невеликою річечкою і в долині створювала озерця, які і назвали Водомії. Вище від Водомий був великий горбок, який називали ще Гребелькою. Там був млин, в якому жителі мололи борошно. Сюди приїздили люди з

інших сіл. Найбільше скупчення дворів було на вулицях Придатки та Діброви. Ця місцевість являє собою долину. На правому пагорбі були розташовані будинки, що склали Придатки, а зліва жили дібровчани. Біля хатів росли великі садки, особливо багато на Придатках було черешень. До сьогодні залишилося кілька дерев. На східній стороні горбка Придатки була колись цегельня. Зі спогадів Хом'яка Василя Івановича (1926 р.н.) ми дізналися, що на початку 20-х років в Дібровах з'явився жид, якого називали всі Мошком. Він відкрив тут цегельню. Для роботи на цегельні Мошко наймав чехів, які проживали в той час в Новинах (територія між Глибокою Долиною і Теслуговом). Виробка цегли проходила вручну. Купували її заможні люди і використовували для побудови льохів і підмуровок для хат. Місцеві жителі знають, що якість глини, з якої виготовляли цеглу дуже висока. У 1994 році Гогой Дмитро Олександрович (1969 р.н.) взяв проби глини і відправив на дослідження у технопром "Зіко" у Києві (спільне німецько-українське підприємство по виробництву цегельних заводів). Дослідження показали, що дана глина рідкісно високої якості. Найбільше будівель було на вулиці Діброви. Хати були розміщені на двох горбках, а по середині була дорога. Зараз там посаджена сосна. У 1944-45 рр. Діброви мали свою школу, магазин. За свідченням Хом'як О.Н. (1909 р.н.) жителі Дібровів звернулися в с/Раду села Вербень, до якого вони належали з проханням організувати для їх дітей школу, так як діти не мали змоги відвідувати школу за чотири кілометри. Школа проіснувала півтора року.

Першим вчителем був житель Дібровів Пилип'юк Петро Ксенофонович. Але поскільки він був недипломований, то його замінили двоє вчителів, які були направлені в цю школу. Це вчитель Петровський із Здолбунова і вчителька Галина.

Був у Дібровах магазин. Його організував житель Дібровів Демченко у своїй хаті. В магазині продавалися в основному продукти харчування. У Дібровах було кілька викопаних криниць, де люди брали воду. До сьогодні збереглися залишки колодязя в якому не видно вже води. Деякі люди говорять, що у ньому є потайні двері, які ведуть у краївку, де колись ховались повстанці.

За Польщі дрова треба було купувати. Ліс доглядав польський лісник. Вхід у ліс був обкопаний ровом, переїхати возом було неможливо. Мали люди по моргу-два лісу. Садили самі сосну. Тому й тепер ця місцевість засаджена сосною. Не можна було збирати ні ягід, ні грибів. За все потрібно було платити лісникові (видавали спеціальний квит). Доглядали корови, вівці, яких випасали на своєму полі, або купували випас у пана, чи в лісництві. Дібровенські майстри виготовляли клепки до діжок, робили вози. Багато чоловіків працювало на цегельні та в млині. Жінки пряли, мочили коноплі, доглядали за городом.

В кінці 40-х на поч. 50-х рр. землі перейшли у власність колгоспу, а жителів примусово виселили з Дібровів. Значна частина людей з Дібровів, Водоміїв, Липок поселилися у Вербні. З вулиці Товпижин поселилися у Вербні, а інші у селах Товпижин та Хрінники. З Бошарівки майже всі жителі поселилися на околиці села Демидівка, а Митничани – в селі Копань. Таким чином, поселення проіснувало 40 років.

Церква Успіння Пресвятої Богородиці заснована 1877 року. Освячений у 1880 році 27 серпня в ім'я Успіння Божої Матері зусиллями прихожан цього храму, християн села Вербень. За поданням М. Теодоровича церква Успіння Присвятої Богородиці в Вербні побудована на місці дуже старій. Побудована на кошти прихожан. Дерев'яна з такою ж дзвіницею на кам'яному фундаменті. Копії метричних книг зберігаються з 1746 року. Під церкву виділено 1 дес. 1400 сажнів, землі для обробітку 30 дес. 824 саж. сінокоосу 6 дес. 1350 саж. На ту землю «имється ерекція» дана 30 жовтня 1750 року поміщиками Іваном та Шимоном Петрушевським і Михайлом Рогозенським і оригіналом що зберігається в архіві Волинської духовної Консисторії. Священик і приход користується землею безперешкодно.

У храмі зберігаються дуже гарні і цінні ікони, а також іконостас, написані майстрами із Санкт-Петербурга.

Старші люди запам'ятали лише прізвище, можливо, першого священика – Вовк. Він залишив парафію 1929 році. На цю ж парафію призначили Андрія Яблонського, який прослужив у цьому храмі 40 років. Довгий час в історії села Вербень дуже мало відомостей було про настоятеля церкви Успіння Пресвятої Богородиці Яблонського Андрія. Допомогла у цьому книга подарована сином Андрія Яблонського – Валентином Андрійовичем Яблонським. (8.12.1930 р.н. село Вербень).

Отець Андрій Яблонський народився у Вишгородку у багатодітній сім'ї: мав два брати і чотири сестри. Два рази на тиждень ходив на уроки Закону Божого до місцевої школи. Розповідають, що він малював ікони, які і сьогодні збереглися на стінах церкви. Після його смерті, до служіння приступив Жибжицький та він довго не затримався. Через чотири роки його змінив Шевчук Анісій, який прослужив 21 рік. А з 4 грудня 1992 року у храмі Успіння Божої Матері розпочав свою службу Василь Іванович Парфанюк. Впродовж всього функціонування храм ніколи не закривався хоча були спроби. Спочатку у церкві не було дзвонів. Їх привезли у 1935 р., а під час війни закопали, щоб вберегти від ворогів.

На межі сіл Вербня та Хрінник є колонія сірих чапель. У лісі, неподалік села, гніздиться єдина в Україні колонія цих птахів. Прилітають на Демидівщину вони наприкінці березня. Свої гнізда будують на високих дубах, а харчуються рибою. Їх дуже добре можна роздивитися коли вони харчуються на ставку в селі. Поселення налічує приблизно 150 особин можливо і набагато більше. На річці Стир можна побачити і чорних чапель, але їх є набагато менше ніж сірих. На річці Морені в селі Вербень, що є притокою річки Стир 2009 року поселилися бобри. Водяться видри, ондатри. Визначником чистоти води є раки вони також водяться в цих водоймах.

В Хрінницькому лісі в 2 кілометрах від села Вербень — дуб-велетень, якому 550 років. Стовбур дерева можна обхопити лише вчотирьох. Селяни стверджують, що біля цього дуба зупинявся Богдан Хмельницький, а можливо, і Петро I та Катерина II.

Ще одне диво природи поблизу села – осокори. Старожили стверджують, що їм більше ста років. З цими осокорами пов'язана легенда яку старожили переказують преїдешнім поколінням. Що на тому місці де зараз ростуть дерева жила одна жінка і вона мала 7 дочок і сина. Син закохався у ворожку і став до неї залищитися. А вона забагала, що хоче бути в його домі господинею і щоб він убив сестер і матір і приніс її на підтвердження їх серця. Три дні і три ночі вагався син, а на четвертий, коли сестри матір'ю повернулися з поля він їх убив, а їх тіла закопав у лісі поблизу дому. А людям в селі сказав, що мати пішла на роботу з сестрами до далекої родини. Ворожка зразу ж зажадала стати господинею у домі. Як тільки вона переступила поріг дому коло будинку почали рости 8 осокорин. Вона наказала чоловікові їх зрубати. Коли він хотів виконати наказ дружини тільки вдаривши по стовбуру з нього потекла людська кров. І він здогадався що ці осокори то його загублена родина. Відьма дуже розізлилася на чоловіка, що той не виконав її доручення стала рубати сама. А на ранок на місці зрубаних виростали нові, зрозумівши, що мертві загубленні душі ніколи не дадуть їй бути повноправною господинею оселі вона покинула чоловіка, якого ніколи не любила і пішла далеко з села. Не витримавши докорів совісті брат звів рахунки з життям. Коли дує вітер листя осокор шелестить старі люди кажуть, що то сестри між собою розмовляють. В одну із осокор влучила блискавка. Старі люди кажуть, що то мати померла, а решта сім осокор на невеличкій відстані ростуть і понині. Для того, щоб обійняти одну із осокор потрібно 9 дітей.

В урочищі яке у нас називають Крейда, або Вапельня є козацький хрест. Як стверджують старожили, що то могила пушкаря з війська Богдана Хмельницького Мартина Тернового. «...У селі Вербень Терновий дожив до глибокої старості і помер. Поховали його на цвинтарі біля вапнярні...» Про це говориться і в книзі Цимбалюка Є. «Млинівщина: погляд у минуле» 1991 року видання. Старі люди ще пам'ятають той цвинтар. Називають

те місце Монастирщеною. Тому, що на тому місці була церква яку спалили монголо-татари, а дехто стверджує, що то хрест залишився на місці престолу від спаленої церкви. Відомі уродженці села та майстри декоративно-ужиткового мистецтва:

Яблонський Валентин Андрійович – член-кореспондент УААН Відділення ветеринарної медицини та зоотехнії. Автор близько 300 наукових праць, у тому числі 8 монографій, 3 підручники та 2 навчальні посібники. Підготував 22 кандидатів та 2 докторів наук.

Учасник багатьох міжнародних конгресів, симпозіумів та конференцій з питань фізіології, імунології та патології відтворення, організації наукових досліджень та підготовки кадрів, член Міжнародного товариства імунології, з 1991 по 1998 р. – віце-президент Всесвітньої асоціації ветеринарної освіти. У 1994 р. обрано народним депутатом України, працював головою підкомітету з науки і технологій Комітету з науки та освіти Верховної Ради України.

Ващук Катерина Тимофіївна – Народний депутат України. Заступник голови Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин (1998-2000). Член групи «Незалежні» (1998-99), уповноважений представник групи «Відродження регіонів» (1999-2001), уповноважений представник фракції Партії «Демократичний союз» (2001). Голова Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин (2000). Народний депутат України 4-го скликання 2002-06 від блоку «За єдину Україну!».

Член Комісії з питань аграрної та земельної реформи при Президенті України (1995-99); член Комісії з питань аграрної політики при Президенті України (1999-2001); член Координаційної ради з питань внутрішньої політики (1998-99); член Національної ради з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (2000-03). 2006-2007 рр. кандидат в народні депутати України від Народного блоку Литвина.

Почесний член УААН (Відділення зоотехнії, 2001); Член АПУ (НАПУ, НП) (з 1996), голова Аграрної партії України (1997-99), 1-й заступник голови АПУ (з 1999). Заступник голови НП (2005), голова Волинської обласної організації НП; голова Всеукраїнської спілки «Громадський парламент жінок України» (з 2002); член Президії УААН (з 2001).

Нагороджена багатьма державними нагородами. Заслужений працівник сільського господарства України (1993). Ордени «За заслуги» III (1996), II (2000), I ст. (2002).

Почесна грамота Кабінету Міністрів України (2005).

Камінська Інна Захарівна – працює помічником вихователя у ДНЗ «Сенечко». Вишивкою захоплюється з дитинства.

З 2012 року захопилася вишивкою бісером. В доробку має чимало картин. Хорошою традицією вербеньських майстринь є офірування (дарування) своїх виробів в храм. Зокрема пані Інна подарувала вишиті рушник та чотири вишиті хоругви які є окрасою храму. Крім вишивки, також має талант художника, дуже любить співати, є учасником ансамблю «Вербиченька» при Вербеньському будинку культури.

Гордійчук Леонід Вікторович майстер вишивки ікон. Вишив 9 ікон. Найперші подарував у храм села Вербень.

Дубовська Надія Володимирівна – майстер по випіканню весільних короваїв та тортів на замовлення. Досвід роботи перейняла від своєї мами яка також випікає весільні короваї.

Птух Вікторія Ігорівна – майстер по вишивці картин з бісеру. У 2014 році вишила першу картину бісером. Точної кількості виготовлених робіт не знає так як дуже багато роздаровує друзям ріднім та близьким. Роботи з бісеру неодноразово приймали участь у шкільних та районних виставках та були відзначенні нагородами та призами. Разом з тим Віта є активним учасником художньої самодіяльності.

Возна Світлана Миколаївна (Тарасюк) – майстер з різних видів творчості: декупаж, канзаші, вишивка стрічками, вишивка низинкою.

Тарасюк Надія Теофанівна майстер вишивки. Ще з дитинства захопилася вишивкою, вишивала на всьому. Вишивала як хрестиком так і гладдю. Роботи Надії Теофанівни виставлялися як на районному так і обласному рівні учасник багатьох виставок з декоративно-прикладного мистецтва.

У склад Вербенської сільської ради входить село Вербень і Товпижин. На території Вербенської сільської ради знаходиться 600 дворів, населення становить 1521 чол. На території нашого села працює дитячий садок «Сонечко», в якому у 2004 р. збудовано міні-котельню. У 2012 році зроблено капітальний ремонт дитсадка. Відремонтовано фельдшерсько-акушерський пункт. Газифіковано будинок культури, в якому працює сільський центр соціальної служби для молоді, бібліотека.

***

Березанская С. Северная Украина в эпоху бронзы / С. Березанская. – К. : Наук. думка, 1982. – 210 с.

Горбата Л. Височить на підвищенні Успенський храм у Вербні / Л. Горбата // Вісн. Демидівщини. – 2005. – № 96/97 (9 груд.). – С. 5.

Горбата Л. Сестри розмовляють... / Л. Горбата // Вісн. Демидівщини. – 2002. – С. 5.

Кіях Т., Гарматюк В. Вербень: минуле і сучасність / Т. Кіях, В. Гарматюк // Ого. – 2002. – 22 лип. – С. 13.

Коваль Т. Господь показався у зрубі дерева / Т. Коваль // Рівнен. газета. – 2011. – № 10 (10 берез.). – С. 1.

Погранична М. Хоронили солдат, що загинули 97 років тому / М. Погранична // Вісник Демидівщини. – 2013. – № 51 (20 груд.). – С. 4.

130-ліття Свято-Успенського храму села Вербень Демидівського району // Духовна нива. – 2010. – №5 (5 трав.). – С. 1.

Стрихарська О. В. Вербень – історії дописана сторінка / О. В. Стрихарська // Вісн. Демидівщини. – 2011. – № 75/76 (23 верес.). – С. 6.

Теодорович Н. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Т. 2. Уезды Ровенский, Острожский, Дубенский / Н. И. Теодорович. – Почаев, 1889. – С. 1119-1120.

Тюленев И. В. Советская кавалерія в боях за Родину / И. В. Тюленев. – М., 1957. – 301 с. Фонди Дубнівського краєзнавчого музею: розкопки в селі Вербень, 1939 р. на берегах річки Стир. – Дубно. – С. 888.

Хом'як В. Вербенська святиня / В. Хом'як // Вісн. Демидівщини. – 2009. – № 67/68 (28 серп.). – С. 6.

Цимбалюк Є. Млинівщина: погляд у минуле (Історичні дані, перекази та легенди про походження назв та населених пунктів Млинівського району) / Є. Цимбалюк. – Рівне, 1991. – С. 6.

Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – Т. 1. – С. 165-166.

***

Матеріал про поселення Діброви збирала Гогой Лариса Володимирівна 1974 року народження директор Вербенської ЗОШ І-ІІІ ст.